

Colecția: **ESOTERICA**

Coperta: Stelian BIGAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BOERESCU, DAN-SILVIU

**Șarpele lui Nicodim și alte simboluri misterioase
ale românilor : docu-drame și mituri contemporane însoțite
de consemnări din presă** / prezentate de Dan-Silviu Boerescu. -

București : Integral, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-992-331-3

94

© INTEGRAL, 2019

Editor: Costel POSTOLACHE

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări,
fără acordul scris al editorului, este strict interzisă
și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-992-331-3

Șarpele lui Nicodim și alte simboluri sacre și misterioase ale românilor

Docu-drame și mituri contemporane
însoțite de consemnări din presă
prezentate de Dan-Silviu Boerescu

INTEGRAL

Sumar

Crucea de plumb a Sfântului Nicodim
și o minune impregnată pe stânca de la Tismana.

Simbolistica bivalentă a șarpelui –
agent al Răului și protector al Casei / 7

De la Ouroboros și înspăimântătorul stindard
de luptă cu cap de lup și trup de șarpe
al dacilor la drapelul tricolor / 21

Svastica nu a fost întotdeauna a naziștilor!

Figura și pe coroana Reginei Maria
din ceremonia de la Alba Iulia / 43

Crucile vii: de la simbolul Patimilor lui Iisus Hristos

la – „Doamne, iartă-mă!” –

...„crucea de jurământ a bețivilor” / 71

Lămuriri bibliografice / 123

Crucea de plumb a Sfântului Nicodim și o minune impregnată pe stâncă de la Tismana. Simbolistica bivalentă a șarpelui – agent al Răului și protector al Casei

„Numeroase amănunte din viața și activitatea Sfântului Nicodim nu ne sunt cunoscute, dar măreția persoanei lui l-a impus în conștiința și dragostea poporului român, nu numai ca reorganizator al vieții monahale după modelul de la sfântul Munte Athos, ctitor de biserici și mănăstiri, talentat miniaturist, ci și ca sfânt, mare făcător de minuni”, scrie prof. dr. Emilian Popescu în prefața unei lucrări dedicate cucernicului monah medieval din epoca domnitorului valah Mircea cel Bătrân.

Pe o stâncă de lângă Mănăstirea Tismana, din județul Gorj, poate fi observată o pictură arhaică, mai greu de înțeles, fără aflarea poveștii care se află în spatele acesteia.

Cea mai populară pictură arhaică este executată cu o tehnică necunoscută pe stânca Mănăstirii Tismana, ctitoria renumită a Sfântului Nicodim. Vechimea ei nu a putut fi clar stabilită, însă proveniența este asociată cu o minune a Sfântului Nicodim, prin care reușit să împietrească printr-o rugăciune un șarpe uriaș, care venea spre chilia lui.

Strania pictură se află la doar câțiva metri de chilia aflată pe versantul muntelui, în care a meditat Sfântul Nicodim o vreme îndelungată. „În marginea podișului, sub masivul muntos, se deschidea o peșteră adâncă prin care curgea un izvor de apă. La o mare înălțime se afla o altă peșteră micuță. Cuviosul Nicodim s-a urcat la acea peșteră, însă îi iese în cale un șarpe, năpustindu-se spre el. A făcut semnul Sfintei Cruci spre șarpe cu crucea de plumb ce o purta la gât și acesta a ieșit din grotă, s-a izbit de stâncă și a plesnit. Spre pomenirea acestei minuni făcute cu rugăciunea Sfântului, s-a închipuit acel șarpe, în piatra de deasupra intrării în peșteră. Astăzi se mai văd cu greu pe stâncă urmele formei de balaur, căci pe măsură ce scade credința în lume se șterg și urmele minunilor. Sfântul Nicodim a făcut să piară șarpele, întruchiparea geniului răului. Element al peșterilor cabirice și mitraice, șarpele trebuia să ia parte la aducerea jertfelor, dar rugăciunea Sfântului, face ca locul să devină curat, pentru a putea ridica aici jertfelnic lui Dumnezeu”, se arată într-o biografie a Sfântului Nicodim de pe site-ul Mănăstirii Tismana. Semnele albicioase care se văd la gura peșterii de pe stânca ce străjuiește Mănăstirea Tismana au rămas dovada acelei minuni, povestește acum Maica

Eufimia, ghidul mănăstirii. Crucea de plumb, grea de o jumătate de oca, pe care Cuviosul o purta permanent la grumaz, era menită tocmai să îndepărteze toate creaturile diavolești care puteau primejdi existența unui sihastru. Alături de moaștele Sfântului (în fapt, doar degetul ară-tător de la mâna dreaptă se mai păstrează astăzi la Tismana) și toaca în formă de vultur cu care monahul chema ceilalți călugări la rugăciune și slujbele liturgice, crucea de plumb este una dintre cele mai prețioase relicve rămase de la Nicodim și păstrate într-un vas de cositor. Sfântul Nicodim de la Tismana s-a mutat din viața vremelnică, la 26 decembrie 1406, iar sfintele sale moaște au fost îngropate în biserica Mănăstirii Tismana, în mormântul dinainte pregătit. După ce trupul său a fost descoperit neputrezit, după ce Dumnezeu i-a proslăvit moaștele cu dar izvorător de mir și cu facere de minuni, acestea au fost scoase și puse în raclă, fiind așezate cu cinste în biserica zidită de el. A fost canonizat probabil de Patriarhia de Constantinopole, căci Basarab cel Tânăr Țepeluș ce refăcuse Cetatea Bucureștilor și voia să o împodobască cu sfinte moaște, vorbea deja despre „Sfântul Nicodim” într-un hrisov din 2 aprilie 1480. După ce Basarab cel Tânăr a dorit să ridice din Mănăstirea Tismana moaștele Sfântului și să le ducă la București, el s-a arătat în vedenie unuia din călugări, poruncindu-i să spună egumenului să-i ascundă moaștele și numai un deget să-i ia de la mână pentru evlavia locuitorilor. Astfel că egumenul s-a conformat, a luat un deget de la mâna sfântului și mir de la moaștele sale și acestea au fost depozitate într-un vas de cositor, împreună cu o cruce mare de

plumb, o părticică din Sfântul Ignatie Teoforul și alta din Sfântul Ioan Gură de Aur (acestea fiind primite de Nicodim de la Patriarhul Filotei al Constantinopolului), fiind așezate cu toatele în sfânta Mănăstire Tismana până în prezent. După ascunderea celorlalte moaște ale sfântului și din cauza multor răzmerițe și robii, locul ascunzătorii a rămas necunoscut până în zilele noastre.

Pe un versant al muntelui de lângă Mănăstirea Tismana se află o mică grotă în care se spune că Sfântul Nicodim a stat timp de trei zile ca să se reculeagă. În cinstea acestui moment, aici se află o cruce care poate fi văzută de credincioșii care ajung la sfântul lăcaș. „Coborând Sfântul din peșteră a stat trei zile în picioare la rugăciune, iar a treia zi, pe la miezul nopții, s-a pogorât lumină din cer peste Sfântul și s-a făcut ca un stâlp de foc și glas din lumină zicându-i: Aici să-Mi înalți jertfelnic în cinstea Adormirii Maicii Mele cu adunare de monahi. Darul Meu și mila Mea și a Maicii Mele, prin rugăciunile Tale nu va lipsi dintru acest lăcaș până la sfârșit și iată că-Ți dau Ție putere peste toate duhurile necurate și să tămăduiești cu darul Meu toate bolile și toate neputințele din oamenii cari vor veni la Tine în locașul acesta cu credință”, se arată pe site-ul Mănăstirii Tismana. Ajuns la o vârstă înaintată, Sfântul Nicodim încredințează grija celor două mănăstiri, Vodița și Tismana, ucenicului său, ieromonahul Agaton, iar el se retrage în aspră nevoință – în post, în priveghere de toată noaptea și în neîncetată rugăciune – în peștera de deasupra mănăstirii, ce se păstrează până în zilele noastre. El cobora la Mănăstirea Tismana doar duminica și la praznice și săvârșea Sfânta

Liturghie, îi vindeca pe cei bolnavi, mânca la trapeză cu părinții, sfătuia și mângâia pe toți cu cuvinte de folos, apoi urca din nou la peșteră, unde relua programul aspru.

Cuviosul Nicodim, care nu era român de neam ci avea o origine mixtă balcanică (posibil și cu un element vlah sud-dunărean), a fost sftenic devotat al domnitorului Mircea cel Bătrân (1386-1418), care a făcut donații în bani și moșii celor două mănăstiri ctitorite de ghidul său spiritual. Sfântului i se atribuie și primul manuscris cu dată sigură scris pe teritoriul țării noastre. Sfântul Nicodim a primit chemarea divină de a înălța mai multe biserici și mănăstiri în Țara Românească, cele mai cunoscute fiind Vodița și Tismana, pe care le-a condus până la sfârșitul vieții. În jurul lui circulă nenumărate legende, începând cu trecerea sa peste Dunăre, pentru a-și împlini misiunea, plutind pe rasa călugărească. Cert este că deasupra Mănăstirii Tismana există o grotă sfântă în care cuviosul a stat trei zile și s-a rugat. Anul nașterii sfântului este 1310, iar potrivit călugărilor de la Tismana, Sfântul Nicodim ar fi trecut la cele veșnice la vârsta de 96 de ani după sărbătoarea Nașterii Domnului din 1406, la 26 decembrie. „Mulți istorici l-au socotit ca fiind grec de neam, sau grec după tată și sârb după mamă, chiar înrudit cu cneazul Lazăr al Serbiei. Alții, între care și marele cărturar Nicolae Iorga, susțin că se trăgea dintr-o familie de macedo-români din jurul orașului Prilep, din Macedonia. Așa se explică de ce a venit în părțile noastre și s-a arătat atât de mult legat sufletește de poporul român”, explică prof. dr. Mircea Păcurariu, autorul unei biografii a Sfântului Nicodim de la Tismana.

Sfântul Nicodim a preferat să se retragă la Muntele Athos și să renunțe la toate bogățiile oferite de familia sa. „S-a oprit la Mănăstirea Hilandar, unde egumenul l-a primit ca «frate». Noul ucenic al Athosului învață aici temeinic limbile greacă și slavonă, dar culege și multe învățături din scrierile Sfinților Părinți și ale scriitorilor bisericești. Credința lui jertfelnică, dragostea lui față de toți, râvna spre cele bune și folositoare, smerenia, posturile și rugăciunea neîncetată l-au făcut cunoscut tuturor, încât la vremea cuvenită, după trei ani de ucenicie, a primit îngerescul chip al călugăriei, primind numele Nicodim. A fost hirotonisit ierodiacon, iar la scurt timp – preot ieromonah. Prețuit de toți, după trecerea la cele veșnice a egumenului, soborul mănăstirii l-a ales în fruntea obștii călugărești de la Hilandar. S-a dovedit și în această slujire un neîntrecut gospodar și bun îndrumător al călugărilor, ostendind zi și noapte alături de ei, în posturi și rugăciuni, în copierea de manuscrise și alte îndeletniciri potrivite cinului călugăresc”, mai arată prof. dr. Mircea Păcurariu.

După ce inițierea sa isihastă în stilul Sfântului Grigorie Palamas a fost desăvârșită, Nicodim a plecat de la Muntele Athos și s-a dedicat ctitoririi de biserici. A ajuns, prima dată, lângă Dunăre, în regiunea Cladova, unde a ridicat o bisericuță cu hramul Sfânta Treime, după care a plecat, ca urmare a prigoanei călugărilor franciscani, și a ajuns la Vodița, unde a ctitorit un alt lăcaș de cult. „Dorind însă o viață mai liniștită, cuviosul Nicodim a plecat în ascuns de la Muntele Athos și a venit în regiunea Cladova, la locul numit Saina, în apropiere de Dunăre (în fața orașului Drobeta, Turnu Severin de azi). Împreună

cu ucenicii care s-au strâns în jurul lui, a ridicat acolo o bisericuță cu hramul Sfânta Treime. Tradiția populară sârbească îi atribuie și întemeierea mănăstirilor Vratna și Mănăstirița, în regiunea Craina. Dar, la scurt timp, această regiune a fost ocupată, pentru cațiva ani, de regele Ungariei Ludovic cel Mare, începându-se de îndată și o puternică lucrare de răspândire a catolicismului, dusă de călugării franciscani. În aceste împrejurări, cuviosul Nicodim a trecut în ținuturile învecinate din nordul Dunării, pe pământ românesc. Aici a ridicat o altă mănăstire, la Vodița, probabil pe locul unei așezări sihăstrești mai vechi, ca un centru de apărare ortodoxă la frontiera cu statul maghiar catolic”, notează prof. dr. Mircea Păcurariu.

Într-un context politic tulbure, în care dreptul de stăpânire al pământurilor mănoase din Banat se schimba periodic, trecând de la români și sârbi la unguri și, uneori, parțial, la bulgari, Sfântul Nicodim a fost nevoit să plece de la Vodița, după ce ținutul Severinului a fost ocupat de regatul maghiar. A căutat un loc favorabil pentru a ridica un nou lăcaș de cult și l-a găsit pe valea râului Tismana, în nordul Olteniei. „Încă înainte de anul 1376, ținutul Severinului, în care era situată și mănăstirea, a fost ocupat de regatul maghiar. În aceste împrejurări, a pornit în căutarea unui loc mai potrivit pentru a ridica un nou așezământ de viață călugărească. Acest loc a fost găsit în părțile de nord ale Olteniei, pe valea râului Tismana, la poalele munților. Se pare că, datorită felului în care și-a îndeplinit misiunea încredințată la Constantinopole, s-a bucurat acum și de anumite ajutoare materiale din partea cneazului Lazăr al Serbiei. Lucrările de

zidire au durat mai mulți ani, sub domnitorii valahi Radu I și Dan I, care au și oferit o seamă de danii. Un fapt îmbucurător a fost acela că, prin anii 1383-1384, Severinul a reintrat în stăpânirea Țării Românești. Cuviosul Nicodim a putut astfel să preia și conducerea Mănăstirii Vodița. În felul acesta, a cârmuit cu vrednicie amândouă mănăstirile, până la moarte. Tradiția îi mai atribuie și ridicarea primelor așezări mănăstirești de la Topolnița (lângă Vodița), Cosuștea-Crivelnic, Gura Motrului și Vișina, toate în Oltenia, precum și Prislopul, în Țara Hațegului. Adevărul este că acestea au fost ctitorite de ucenici de-ai săi, dar în ele s-au ținut aceleași rânduieli de viață monahală pe care le-a introdus el la Vodița și Tismana”, arată prof. dr. Mircea Păcurariu.

În tradiția creștină, șarpele este un simbol malefic, întruchipare a geniului Răului, a lui Lucifer, îngerul căzut, care a influențat omenirea încă de la Facerea Lumii, o dată cu faimosul episod al ispitirii Evei și căderii în păcatul ancestral. Coincidență, un alt personaj biblic purtând numele Nicodim este confruntat cu minunea vindecării de către Moise a celor rătăcitori în pustie și mușcați de reptile veninoase prin contemplarea unui șarpe de aramă de pe lemnul în formă de cruce. Biblia spune că Moise a făcut asta conform poruncii primite de la Dumnezeu.

Sfântul Maxim Mărturisitorul explică simbolistica șarpelui de aramă al lui Moise: „Șarpele cel înțelegător încă de la început l-a înșelat pe om prin neascultare și a amestecat în însuși trupul nostru legea păcatului, strecurându-se ca un șarpe în noi prin plăcere, de aceea cel care umblă în calea virtuții, lipsit de patimi, dacă se va întoarce

spre Egipt, adică din nou spre întunecimea păcatului, va fi rănit de șarpele cel înțelegător; dacă însă își va aținti privirea către Domnul cel răstignit pe cruce, al Cărui trup, fiind spânzurat pe înălțime, a avut nelucrătoare legea șarpelui păcatului din trupul nostru, atunci acela se va mântui. Iar șarpele este de aramă fiindcă natura aramei nu permite nici micșorare, nici nu ruginește, precum nici Domnul nu a fost atins de rugina păcatului și nici trupul Lui nu a văzut vreodată stricăciunea. Dar fiindcă Grigorie Teologul pomeneste și el, zicând că șarpele de aramă este spânzurat ca remediu împotriva șerpilor care mușcau, nu ca un tip al Celui care a pățimit pentru noi pe cruce, ci ca un antitip; și că cel ce crede ucidea împreună (cu șarpele) și puterile de sub el, este deci necesar să lămurim și acest lucru. Cel ce-și curățește vederea sufletească prin virtute și prin cunoștința de Dumnezeu va cunoaște limpede că răul este neipostatic, nefiind în nici una dintre ființe, cu excepția prezenței lui în faptele noastre. Astfel deci șarpele cel începător al răutății a amestecat în om viclenia păcatului prin neascultare, așadar, i s-a poruncit lui Moise să înalțe un șarpe de aramă, anunțând ceea ce avea să fie la venirea Domnului: căci El însuși și numai prin patima pe cruce a răstignit păcatul și l-a arătat nelucrător și mort. Oricine deci își va aținti ochii la El și va crede că vrăjmașul este omorât și nelucrător, acela omoară puterile de sub el; căci cu nici un chip, nici prin simțiri, nici prin cele sensibile, a căror stăpânire o are acela, nu poate vătăma pe cineva. De aceea spune și Părintele nostru Grigorie că acest șarpe nu este ca